

Ladik Katalin életműve most, a nyolcvanas évek jelenében érkezett el a valódi költészeti érték felfedezéséhez érett meggondolással formálva költeményeinek sorait. S ha verseinek lírai énje egy lezártnak tűnő, bukásra ítélt világ jelenségeivel hadakozik is, reméljük, a költő pályájának alakulása és fejlődése szempontjából nincs még minden út elzárva, s a „bukott angyal” sikeresen szárnyal majd új világok meghódítása felé.

CSAPÓ Julianna

BÁCSKERTES BALLADAKINCSE

Silling István: *Ismeretlen anyám*. Kupuszinai népballadák és balladás dalok. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1989

A jugoszláviai magyar népballadakutatás újabb kötete Silling István *Ismeretlen anyám* című gyűjteménye. A kisebb közleményektől eltekintve e balladaskönyv méltó helyet foglal el a kórógyi, kopácsi, gombosi, topolyai és a Tiszavidék balladafeldolgozásainak sorában. Silling István szakmai hozzáértséssel gyűjtötte és dolgozta fel szülőfalujának balladáit és balladás dalait.

A Palócföldről származó kupuszinaiak több mint kétszáz éve élnek aránylag zárt közösségben, fő foglalkozásuk a földművelés. A parasztság megváltozott életkörülményei ma már nem teszik lehetővé, hogy a hagyományos népi kultúra elemei tovább éljenek. Ez a tény azonban általános érvényű, nemcsak Kupuszina hagyományaira vonatkozik, hiszen a népi hiedelemvilággal kapcsolatos jelenségek lassan feledésbe merülnek, esetleg már csak az idős emberek emlékezetében élnek (Silling adatközlőinek átlag életkora 68 év!). Ezért is dicséretes, hogy a gyűjtőnek az utolsó pillanatban még sikerült a falu balladakincsét megmenteni a feledéstől tanítványai segítségével. 1980 nyarán kezdték el a gyűjtést, öt éven keresztül 60 adatközlőt (11 férfit és 49 nőt) kérdeztek ki, és ezektől 172 balladát és balladás dalt jegyeztek le. A gyűjtés célja Silling szerint „...egy falu balladakincsének teljességét akartuk adni egy meghatározott időben. Mindezek a balladák, népelemek szerves részét képezik Kupuszina epikus népdalkincsének”. A célt maradéktalanul teljesítették, hiszen a gyűjteményben olvashatunk klasszikus és új stílusú balladákat, vígballadákat, románcokat, betyárballadákat, balladás dalokat. Találkozunk olyan közsímsert típusokkal, mint *A székenbe esett lány*, a *Halálra táncoltatott lány*, *Rózsa Sándor-* és *Bogár Imre-*balladák stb.

Silling István könyvének bevezetőjében feltünteti az egy faluban végzett eddigi balladagyűjtéseket, és nem kis büszkeséggel állapítja meg, hogy az általa felsorolt nyolc község között Kupuszina az első a típusok számában (44) és a variánsokban is (148).

A gyűjtemény anyagának típusokba sorolását Ortutay–Krizsa: *Magyar népballadák* című kiadványa alapján végezték, de felhasználták Vargyas Lajos *A magyar népballada és Európa* című összefoglaló munkáját is. Silling megállapítja, hogy a klasszikus balladák közül csupán 4 típusal találkozunk 22 változatban (*A székenbe esett lány* – 11, a *Halálra táncoltatott lány* – 5, a *Három árva* – 4 és a *Halálraitélt húga* – 2 változat). Nem találtak azonban olyan ismert típust mint *A rossz feleség*, *A szeretet próbája* stb. A vig-

balladák, románcok 3 típusa (*A megszólaló halott, A megcsalt férj, Házasuló királyfi*) 6 változatban került lejegyzésre. Sokkal gazdagabb az új stílusú balladák repertoárja, a betyárvilág hőseiről 13 típus 55 változatát olvashatjuk (Bogár Imre, Rózsa Sándor, Csali Pista, Patkó Bandi alakját idézik). A családi eseményekhez, gyilkosságokhoz, szerencsétlenségekhez fűződő balladák és balladás dalok 20 típusának 59 változatát jegyezték le. Olyan ismert típusokat, mint a *Bárókisasszony és gulyás, a gyermekgyilkos leánya, Az egymástól tiltott szerelmeseik, a Szeretőért elkövetett gyilkosság, Cséplőgéphe esett lány* stb.

Függelékben 4 típus 6 változatát közli a gyűjtő, egy legendaballada (*Szálláskereső Jézus*) két variánsát és a *Kánai menyegző* vallási témájú epikus népéneket, mellyel szoros rokonságban áll a *Három árva* klasszikus balladák siratóéneke-változata. A Szilágyi Erzsébet kezdetű ballada pedig Arany János *Mátyás anyja* című balladájának folklorizált változata. Az *Aradi gyász* szintén irodalmi eredetű történeti ének.

Szólnunk kell a balladák szövegéről is. A gyűjtést magnetofonnal végezték, ami lehetővé tette a szövegű lejegyzést. Következtesen betartották (amennyire a közlők is következetesek voltak!) a nyelvjárási szövegek átírására vonatkozó szabályokat: az *ë* hang jelölését, a *j* (*ly*) hang írását, de technikai okokból sajnos eltekintettek a palócosan használt nyílabb *a* és zártabb *á* jelölésétől. Egyes balladák szövege után a gyűjtő néhány kérdést tesz fel a közlőnek: hol és kitől tanulta a balladát, és milyen alkalomkor énekeltek. Így hozza közelebb hozzánk azt a világot, amit a balladák feltárnak előttünk.

A gyűjtemény balladáinak dallamát Kónya Sándor jegyezte le, és ő készítette a zenei mutatót is, a kottairó pedig Marijana Milićev. A balladaénekesek névsora után a szövegekben a nyelvjárási ejtésű szavak köznyelvi alakjait találjuk szómagyarázattal, valamint a felhasznált szakirodalmat.

Silling István *Ismeretlen anyám* című balladaskönyve értékes gyűjteménye a magyar szellemi folklórnak.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

SIKLÓ MIKLÓ, KICSI KUCKÓŐRZŐ ÉS A TÖBBIEK

Az aranyhajú testvérek. Bunyevác népmesék. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1988

A Kiadó mesesorozatában ezúttal a bunyevác népmesekincs huszonhárom szép darabja mutatkozik meg a magyar olvasó előtt, mint olyan hézagpótló és úttörő jellegű szellemi érték, amely arra van hivatva, hogy „az együtt élő népek irodalmi és szájhagyományozó műveltségének megismerésével” gazdagítson, s segítsen tudatosítani bennünk „a sajátos színfoltjaival együtt is közös európai műveltségünk összetartozását és egybefonódását” – mint Jung Károly, aki a válogatást és a fordításoknak az eredetivel való összevetését végezte, s írta a kötet utószavát, fogalmaz, amikor a sorozatnak, s azon belül is ennek a kötetnek a küldetéséről beszél.

Az 1987-ben, tehát csupán egy évvel *Az aranyhajú testvérek* megjelenése előtt elhunyt jeles kutatónak, Balint Vujkovnak a gyűjtéséből ad válogatást ez az „első magyar